

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta pedagogická
Katedra francouzského a ruského jazyka

Bakalářská práce

ZVLÁŠTNOSTI BRETANĚ

Anna Mališová

Francouzský jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. et Mgr. Radka Fridrichová

Plzeň 2012

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Zvláštnosti Bretaně“ vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Kladně, dne 25. června 2012

.....

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí bakalářské práce, paní Mgr. et Mgr. Radce Fridrichové za její pomoc a rady, které mi poskytovala.

Zároveň bych chtěla poděkovat Francouzsko-českému klubu Kladno, odkud jsem čerpala publikace a kde mi bylo poskytnuto mnoho užitečných informací.

Obsah

Obsah.....	5
1 ÚVOD.....	6
2 KELTOVÉ V BRETANI.....	8
2.1 První příchod Keltů.....	9
2.2 Římané - Galové.....	10
2.3 Druhý příchod Keltů.....	10
2.4 Vliv Keltů na náboženství.....	11
2.4.1 Bretonské pardony.....	12
2.4.2 Tro Breizh.....	14
2.5 Keltské legendy.....	14
3 BRETONCI.....	16
3.1 Symboly.....	18
3.1.1 Vlajka.....	18
3.1.2 Hymna.....	19
3.1.3 Hranostaj.....	20
3.1.4 Heslo Bretonců.....	21
3.1.5 Triskel.....	21
3.2 Krajina.....	21
3.3 Podnebí.....	23
3.4 Vliv podnebí a polohy na povahu Bretonců.....	23
3.5 Řeč.....	24
3.5.1 Historie bretonštiny.....	24
3.5.2 Rozdělení bretonštiny a její dialekty.....	26
3.5.3 Literatura.....	26
3.5.4 Ústní lidová tradice.....	28
3.5.5 Média v bretonštině.....	29
4 GASTRONOMIE.....	30
4.1 Speciality.....	31
5 „TOUR DE BRETAGNE“.....	34
6 ZÁVĚR.....	38
7 RESUMÉ.....	40
8 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	41
9 SEZNAM PŘÍLOH.....	44
10 PŘÍLOHY.....	45

1 ÚVOD

Současní obyvatelé Bretaně jsou potomky ostrovních i kontinentálních Keltů. Z historického hlediska jsou to právě Kelti, kdo Bretaň nejvíce ovlivnil. Z tohoto důvodu jim bude věnována velká část této bakalářské práce. Dále se budeme snažit nalézt oblasti, v nichž keltský spirit přetrvává až dodnes, ať už jde o historii, řeč nebo kulturu.

Úvodem je také nutné uvést, že je až zarážející, jak málo zdrojů informací o zemi tak krásné, rozmanité a zajímavé jakou Bretaň bezesporu je, v češtině existuje – ať už se jedná o cestovní průvodce nebo i beletrii tomuto regionu věnované, případně z tohoto regionu pocházející. Český čtenář je tak limitován, a pokud by se chtěl o tomto významném francouzském regionu dozvědět více, je většinou odkazován na cizojazyčné či internetové zdroje. Francouzština je samozřejmě zdrojem nejbohatším. Kromě průvodců je v ní k dispozici mnoho knih věnovaných právě Bretani. Tato bakalářská práce si proto za cíl neklade vytvořit další bedekr, rozsahem to ani není možné, ale přiblížit základní zvláštnosti a specifika Bretaně, které se odvíjejí od dlouhé historie, a současně zdůraznit ty historické události, které utvářejí její současnou podobu.

Práce je rozdělena do čtyř částí. Dvě rozsáhlejší části se budou zabývat Kelty v Bretani, Bretonci a dvě rozsahově menší se budou věnovat Gastronomii a „Tour de Bretagne“ (cesta po Bretani).

První část práce poukazuje na rozdíly bretonského regionu. Pokusí se objasnit podobnost a sounáležitost s lidmi z Britských ostrovů spíše než s těmi z Francie. Od obecného popisu keltského života starověké doby se přeneseme k prvnímu osidlování poloostrova Kelty a dalšímu vývoji. Nastíníme charakter současného náboženství a na závěr se zmíníme o keltských legendách.

Druhá část je věnována národu Bretonců jako takovému. Vysvětlí jejich základní povahové vlastnosti a zmíní zejména, jak se vypořádávali s vlivy z vnějšího okolí. Vyjmenovány budou symboly Bretaně, popsána krajina i podnebí a zároveň jejich vliv na povahu místního obyvatelstva. V neposlední řadě bude přiblížena historie jazyka a jeho současná podoba.

Třetí část práce uvádí bretonskou gastronomii, zdroje obživy a místní speciality, z nichž budou vybrány ty nejtypičtější.

V poslední části bude představena tzv. „Tour de Bretagne“, což je dle našeho pojetí imaginární cesta po významných bretonských památkách. V rozsahu práce není možné vyjmenovat veškeré pamětihodnosti. Autorka se pokusí vybrat pouze ty, které považuje za nejvýznamnější a které rovněž sama poznala.

Informace, ze kterých tato práce čerpá, vycházejí jak z tištěných, tak z internetových zdrojů, tištěné prameny však převládají. Z četného množství publikací byly vybrány pouze ty, které svou tematikou postihují keltskou problematiku ve vztahu k Bretani. Čerpáno bylo jak z českých, tak i francouzských dokumentů. V první části práce se opíráme především o publikaci Patricka Galliou a Michaela Jonese s názvem Bretonci, která detailně popisuje celou historii národa. V ostatních kapitolách čerpáme z tematicky zaměřených tištěných a internetových zdrojů. Velmi podrobným nastudováním Bretaně je osmisetstránkový průvodce kolektivu autorů pod vedením Adélaide Barbey – Bretagne, ze které autorka získávala informace týkající se všech kapitol.

Pro úplné dokreslení a obohacení dané problematiky se opíráme o seznam příloh, které práce obsahuje. Jedná se především o mapy či obrazové přílohy.

2 KELTOVÉ V BRETANI

V této kapitole se budeme věnovat nejdůležitějším historickým událostem, které z autorčina pohledu Bretaň nejvíce poznamenaly a které utvářejí i její současnou podobu. Po tom, co autorka sama Bretaň navštívila a co o ní věděla už z dřívějška, může konstatovat, že se historický a kulturní vývoj tohoto regionu liší od vývoje zbytku Francie. Bretaň, která byla připojena k Francii až v roce 1532, má i dnes svým rázem, zvyky a tradicemi blíže k Irsku či Walesu než k celé Francii. Po celou dobu, co náleží k Francii, byla vždy odlišná, a její historie, tradice, jazyk a vlastní zájmy se i nadále rozcházejí se zbytkem země.

Bretaň, nejzápadnější region Francie, byla a dodnes je keltská. Obyvatelé tohoto regionu jsou až do současnosti považováni za potomky Keltů a i přesto, že Bretaň byla nakonec připojena k Francii, se jejich mentalita nezměnila a keltská zůstala. Tím však nechceme říci, že by Bretonci nebyli Francouzi. Jejich vzájemné mísení je patrné již v minulosti, kdy se do Bretaně stěhovaly francouzské rody a jejich vlivem došlo k prolínání obou kultur. Praví Bretonci cítí sounáležitost i s ostatními Kelty, jako jsou například Irové či Skotové.

Armorika, země omývaná mořem, bylo původní označení Bretaně a je latinského původu. Keltské kmeny se zde usídlovaly od 5. a 4. století př. n. l. během expanze, která probíhala i v dalších částech Evropy. Tyto kmeny byly velmi obávanými, a to díky dvěma faktům. Ovládaly práci se železem, kterou využívaly k výrobě zbraní. Chov koňů jim pomohl být rychlejším kmenem než ostatní. Způsob keltského života byl zemědělský, založený na chovu zvířat. Malé vesnice se skládaly z dřevěných chýší a byly obklopeny buď ohradou, nebo příkopem. Pod některými chýšemi se nacházely sklepy, není však jisté, jestli sloužily ke skladování potravin nebo např. k pořádání náboženských obřadů. Dřevo využívali nejen ke stavbě obydlí, ale i k výrobě povozů a sudů, ty byly Kelty vynalezeny. V 1. století př. n. l. jsou armoričtí Keltové po porážce Římany částečně vytlačeni do oblasti Velké Británie nebo nuceni žít pod římskou nadvládou. Z Irsku a Walesu pak v 5. - 6. století znovu přichází nová vlna obyvatelstva.

„Avšak ani infiltrace římské mentality a římského způsobu života, ani pozdější záplavy nejrůznějších proudů nedovedly zcela potlačit starou keltskou tradici. Žije ve Francii dodnes, v jazyku i zeměpisném názvosloví. V mnohých případech se jména kmenů změnila ve jména měst, zůstala jména hor a řek, dodnes se udržely četné termíny ze zemědělského prostředí a často nemají nic společného s pozdější latinou; jen v církevním prostředí uplatnila se tato výrazněji, když církve a kostel zvítězily.“¹

Z této citace vyplývá, že potomci keltského obyvatelstva jsou těžko ovlivnitelní a po staletí si uchovávají své názory a postoje ke světu i sami k sobě. Ačkoli byli často utlačováni a později připojeni k Francii, svou identitu a patriotismus si stále udržují.

2.1 První příchod Keltů

Zlatý věk Keltů v Evropě nastává v 7. stol. př. n. l., kdy postupně dobývají a usazují se prakticky po celé její západní části (Španělsko, severní Itálie, Francie atd.). V Bretani k tomuto jevu docházelo od 5. století. V té době, a podle svědectví Římanů, byl poloostrov rozdělen na území kmenů Venetů v oblasti dnešního Vannes, Namnetů v okolí Nantes, Osismiů okolo Carhaix, Koriozolitů v Corseul a Redonů v oblasti dnešního hlavního města Rennes.² Zajímavostí je, že Bretaň zůstala téměř totožně rozdělena až dodnes³.

Nejvýraznějším a nejmocnějším z kmenů byl kmen Venetů, který vynikal v oblasti obchodu, což dokládají četné nálezy zlatých mincí. Ty byly zdobeny typickými geometrickými tvary či nadpřirozenými bytostmi. Výrobu mincí Keltové při svém tažení převzali od Makedonců. Jsou známi pro svoji schopnost přejímání dovedností národů, které si podmanili, a přizpůsobení si jich vlastním potřebám. Díky obchodu byli i v kontaktu s keltskými kmeny britských ostrovů, kam podle nálezů dováželi svou keramiku zdobenou propracovanými motivy, různými spirálami apod. Kromě výroby mincí a keramiky byli Keltové mistry práce se železem, které využívali především k výrobě zbraní, zručnými řemeslníky, tvůrci

¹ FILIP, J. *Keltská civilizace a její dědictví*. Praha: Academia, 1995, s. 192.

² Sous la dir. d'Adélaïde Barbey. *Bretagne*. Paris: Hachette, 1991, s. 35.

³ Území Venetů náleží departementu Morbihan, území Namnetů náleží departementu Loire-Atlantique, území Osismiů náleží departementu Finistère a území Koriozolitů náleží departementu Côtes-d'Armor.

kvalitně vyráběných lodí. Nakonec to ale byli právě Veneti, kdo podlehl římskému nátlaku.

Pro celé toto období však není dostatek pramenů ani důkazů, které by popisovaly dobu jako takovou. Tu si historici dokreslují sami díky dochovaným nálezům. To je i důvodem, proč se literární zdroje ne vždy shodují. Za mezník armorické historie se považuje až 1. st. př. n. l., kdy na místní kmeny upozorňuje vpád Římanů⁴.

2.2 Římané - Galové

Vzhledem k faktu, že Keltové písemně nezaznamenávali, údaje o nich získáváme z římských a řeckých pramenů⁵ té doby či z archeologických nálezů. Keltské impérium končí po námořní bitvě v zálivu *Morbihan* v roce 56 př. n. l., kdy Římané v čele s Juliem Césarem poráží kmen Venetů. Část z nich pak odchází přes kanál La Manche do dnešní Velké Británie⁶. Armorika se tak na čtyři staletí stává římskou kolonií, díky své odlehlosti však ne tolik ovlivňovanou jako zbytek Galie⁷. Během tohoto období zde Římané vytvářejí síť komunikací, díky nimž se rozvíjí obchod. Budují se a rozšiřují města jako *Rennes*, *Vannes* nebo *Nantes*. Vliv římských kolonizátorů dnes dokládají nálezy městských divadel a lázní. Tam byla i romanizace nejzřetelnější, venkovu se do jisté míry vyhýbala.

2.3 Druhý příchod Keltů

Ve druhé polovině 3. století začíná vliv Říma upadat. Po anglosaské invazi do východní a střední části ostrova Velká Británie – *La Grande Bretagne* ve 4. století jsou obyvatelé tohoto ostrova vytlačeni a přicházejí do Armoriky, jmenují se Britonci. Přicházejí především z oblasti Walesu a Cornwallu. Po necelých čtyřech staletích se tak do Bretaně dostává další keltské obyvatelstvo. S sebou britští Keltové přivážejí i nové pojmenování pro oblast Armoriky - *La Petite Bretagne* – Malá Británie, z toho vzniklá dnešní Bretaň. Po postupném úpadku nadvlády

⁴ GALLIOU, P.; JONES, M. *Bretonci*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998, str. 32.

⁵ Gaius Julius César ve svých Zápiscích o Válce Galské z roku 55-51př.Kr. poskytuje podrobné svědectví o Keltech žijících v Galii. Je to jeden z mála dochovaných písemných dokladů o zvycích a životě tehdejších Keltů.

⁶ Více o odchodu Keltů z Francie do Británie viz FILIP, J. *Keltská civilizace a její dědictví*. Praha: Academia, 1995, s. 80.

⁷ Galie bylo označení Římanů pro Kelty obývané oblasti západní Evropy.

Římanů se utváří národ Bretonců – obyvatelé Armoriky hovořící galořímskými jazyky (vulgární latinou) s nově přichozími Kelty z Británie hovořící tzv. britonštinou. Z toho vychází dnešní bretonština. Té později věnujeme celou kapitolu.

2.4 Vliv Keltů na náboženství

Obyvatelé Bretaně jsou oproti zbytku Francie mnohem více nábožensky založeni. Ačkoli počet věřících klesá, účast Bretonců na mších je zde stále dvakrát vyšší, než je francouzský průměr. V dnešní době převažuje římsko-katolické vyznáním, ale podobně jako v jiných, původně keltských regionech, má křesťanství výrazný pohanský základ. Ze strany katolické církve byla snaha tyto pohanské tendence potlačit, nikdy se jí to však nepodařilo a některé bohy dokonce oficiálně uznala.

Náboženský život má dlouhou historii, jejíž kořeny sahají do období starověku (období od 5000 do 2500 let př. n. l.), kdy na území Bretaně vznikaly megalitické menhiry a dolmeny⁸, které dnes patří k nejzachovalejším a jsou velkými turistickými lákadly. První Keltové na území využívali tyto menhiry a dolmeny ke svým rituálům. Nejvýše postavení keltského duchovna byli tzv. druidové. Ti neměli pouze funkci kněží, byli zdrojem ústně předávaných tradic, znalci lékařských technik, soudci a duchovními ochránci kmene. Vše bylo spojeno s nadpřirozenem a magií. Náboženství bylo úzce spjato s přírodou. Rituály se většinou vztahovaly k různým přírodním cyklům a odehrávaly se ve volném prostoru kvůli stálému kontaktu s přírodou. I bohové a bohyně byli zobrazováni jako přírodní živly – např. vítr, déšť, blesk atd. Smrt byla pro Kelty pouze přesunem duše do nového těla či do světa paralelního se světem živých. Odtud plyne jejich proslulá odvaha, kterou dokazovali jako stateční válečníci, a vypráví o ní mnoho legend.

Jak již bylo řečeno, obyvatelé Armoriky si během římské okupace díky své poloze do jisté míry udrželi svoji autonomii, a proto ani náboženství nebylo výrazněji ovlivněno. Některé bohy sice od Římanů převzali, ale přizpůsobili je

⁸ Menhir je samostatně stojící do země zapuštěný neopracovaný kámen. Dolmen je pohřební památník ve tvaru stolu z velkých nepravidelných kamenných bloků.

vlastním zvykům a ztotožnili se svými božstvy. Křesťanství se zde objevuje po příchodu Keltů z britských ostrovů ve 4. století. Tito nově příchozí křesťanští misionáři - původem Keltové, začínají Armorikou šířit učení evangelia, které se liší od křesťanství římského, a je tak obyvateli přijato. Proces trval přibližně dvě staletí. Sedm nejvýznamnějších mnichů a kněží z jejich řad je dnes považováno za patrony Bretaně. Stali se z nich svatí a patroni velkých měst, příkladem jsou svatý *Malo* či svatý *Samson*. Zde bychom hledali jednu z paralel mezi keltským náboženstvím a bretonským křesťanstvím. Keltští pohané v tomto regionu zakořenili silnou tradici v uctívání heroů⁹. Díky tomu tradice křesťanských světců plynule navázala. Druhou z paralel autorka našla ve výběru míst pro stavbu křesťanských svatostánků. Tato místa, na kterých nechávali bretonští křesťané stavět kostely, mají svůj původ v keltské pohanské tradici posvátných svatyní a obvodů¹⁰. Poslední z paralel vidíme v množství bohů uctívaných Kelty a množství svatých, které dnes v Bretani nalezneme. Pantheon keltských bohů byl značně rozsáhlý, jak s božstvy uctívanými pouze v rámci kmene, tak bohy společnými pro všechny kmeny. Na tento polyteizmus jistým způsobem křesťanství navázalo nebo ho výhodně využilo. V Bretani jsou uctívány stovky svatých, z nichž ale byl katolickou církví oficiálně uznán jen malý počet, aniž by to ovšem zbytku svatých v očích věřících nějak uškodilo. Zde nacházíme paralelu s duchovním životem keltských kmenů - křesťanských světců společných pro celý region je také pouze část, zbytek tvoří místní svatí, které má každý kraj vlastní. Není raritou, že v jedné farnosti nalezneme jiné světce než ve farnosti sousední. Nejslavnější světicí a zároveň patronkou Bretaně je svatá Anna, matka Panny Marie, a i v tomto případě můžeme vysledovat návaznost na uctívání původního kultu keltské bohyně Any. Tím se Anenský kult Bretaně liší i od zbytku Evropy, kde se ujal až v 15. století¹¹.

2.4.1 Bretonské pardony

Za největší křesťanské události jsou v Bretani považovány pardony – poutě na oslavu svatých, následované procesím kajících se věřících, které se konají od

⁹ Heroové nebyli nadpřirozené bytosti, ale skutečně žili jako lidé a pak teprve byla představa těchto lidí spojena s představou bytosti vyšší. V irských pověstech bohové žijí jako lidé a lidé přecházejí do světa bohů. Bůh a člověk za určitých okolností značně splývají.

¹⁰ Více o keltských posvátných obvodech a svatyních viz FILIP, J. *Keltská civilizace a její dědictví*. Praha: Academia, 1995, s. 165-169.

¹¹ Pro podrobné nastudování bretonských patronů a svatých doporučuje autorka publikaci Patrice Couzigou *Le légendaire des saints en Bretagne*.

března do října. Jsou symbolem zbožnosti a oddanosti různým patronům a svatým, od kterých Bretonci žádají odpuštění a přímluvu. Pardony začínají mší, vyzpovídáním se z hříchů a následně procesím, ve kterém jsou neseny sochy, monstrance s ostatky svatých či prapory a korouhve znázorňující svaté, od kterých pardon věřící vyprošují¹². Slavnost je završena zábavou, hudbou, tancem apod. Setkat se zde můžeme i s tradičními ženskými černými kroji s bílými krajkovými čepci¹³. Vzhledem k počtu svatých se v jednotlivých farnostech koná procesí nespočet. 26. července se koná pardon *Sainte-Anne-d'Auray*, čili svaté Anny, patronky Bretaně, který je považován za nejvýznamnější. Svou roli během pardonů hrají fontány, které stojí před kaplemi a kostely. Věřící v nich za pomoci rituálů žádají o různé věci. Tyto rituály jako namáčení si částí těla či oblečení ve vodě, vyhazování mincí a křížků, jsou opět odrazem keltského náboženství. Keltové podobné rituály prováděli, aby si bohy naklonili a usmířili.

Bretonci jsou národem námořníků, proto jsou i jim a oceánu věnovány některé z pardonů. Tyto pardony mají svou zvláštní podobu. Námořníci se svými rodinami během procesí, která probíhají na pobřežích, nosí makety lodí s votivními dary¹⁴, které jsou po zbytek roku uchovány v místních kostelech. Kromě maket lodí si námořníci přinášejí i různé kusy člunů, vesel či lan, které zbyly ze ztroskotaných lodí, jako symbol a dík za to, že přežili. Největší námořní pardony probíhají v *Camaret* či *Concarneau*.

Na bretonském ostrově najdeme nezvyklý počet kalvárií - umělecké vyobrazení ukřižování Ježíše Krista, nejčastěji v podobě sousoší¹⁵. Většinou jsou postaveny vedle kostelů nebo na pobřeží, kde jde o pomníky utonulých námořníků. Některé z kalvárií vznikaly právě v souvislosti s pardony.

Dnes během bretonských pardonů ožívají prastaré tradice. Nejsou pouze událostí náboženskou, ale i společenskou. Dokazují, že Bretonci jsou na svůj folklor velmi pyšní. Po celou dobu konání těchto velkých svátků můžeme pozorovat opravdovou bretonskou klasiku. Tanec, hudba, jídlo a pití jsou důkazem toho, jak se národ stmeluje.

¹² Viz Obr. č. 1

¹³ Viz Obr. č. 2.

¹⁴ Votivní dary jsou dary věřících za záchranu a pomoc.

¹⁵ Viz Obr. č. 3.

2.4.2 Tro Breizh

Podle tradice by se měl každý Bretonec alespoň jednou za život vydat na tzv. *Tro Breizh*, ve francouzštině „*Le tour de Bretagne*“. Tato pouť se koná k počtě sedmi zakladatelů bretonských biskupství. Při pěší cestě delší než 500 km musí poutníci za třicet dnů navštívit sedm hrobů sedmi svatých a patronů měst. V *Dol* je to hrob sv. *Samsona*, v *Saint-Malo* hrob sv. *Mala*, sv. *Brieca* v *Saint-Brieux*, sv. *Tugduala* v *Tréguier*, sv. *Pol-Auréliana* v *Saint-Pol-de-Léon*, sv. *Corentina* v *Quimper* a hrobku sv. *Paterna* ve *Vannes*¹⁶. V dnešní době je ale běžnější celou pouť vykonat po etapách v průběhu několika let.

2.5 Keltské legendy

Bretaň je velmi bohatá na tradice. Můžeme mezi ně zařadit i legendy, kterých zde vznikl nespočet. Keltové v lidech zanechali silný vztah k mýtům, nadpřirozenu a snění. To vysvětluje četnost legend přetrvávajících v regionu až dodnes. Předmětem této kapitoly není vyjmenovat všechny z nich, ale vybrat ty, které jsou dnes dědictvím keltské kultury. Některé keltské legendy Bretonci považují za vlastní, většinu z nich však mají společnou s těmi z Britských ostrovů. Nejčastěji jsou spojovány s bájným Broceliandským lesem. Rozkládá se jihozápadně od města *Rennes* a na mapě ho najdeme pod názvem Paimpontský. Právě z něho pocházejí nejznámější legendy o králi Artušovi a rytířích Kulatého stolu, o kouzelníku *Merlinovi* a jeho lásce k víle *Vivian* či o tajemném Černém rytíři. Podle pověstí v něm žijí duchové, víly, skřítky a nachází se zde mnoho kouzelných pramenů, jezer a potoků.

Ve středu lesa leží Barentonský pramen. U něj jednoho dne spatřil *Merlin* jezerní vílu *Vivian*. *Merlin* byl synem smrtelnice a ďábla, od kterého zdědil nadpřirozené schopnosti. Stal se rádcem krále Artuše a své schopnosti používal, aby pomohl králi najít Svatý Grál. Do víly se okamžitě zamiloval. Podle pověsti pro ni vystavil i křišťálový zámek, který leží na dně jezera. Ona však jeho lásky využila, naučila se od něj všechna jeho kouzla a uvěznila ho nejprve v neviditelné jeskyni, později v hrobce, u které postavila dva velké kameny. Ty zde stojí dodnes. U Barentonského pramene, který podle legendy střeží Černý rytíř, leží plochy

¹⁶ Dostupné z:

http://www.bretagne.com/fr/culture_bretonne/patrimoine_religieux/saints_processions/tro_breizh [cit. 2012-06-19].

kámen. Pokud se na něj nalije voda ze studánky, spustí se ohromná bouře a zjeví se i sám Černý rytíř. Jeden z Artušových rytířů vodu i přes varování na kámen vyilil a zjistil, že to vše nebyly pouhé pověry. Další podívanou je tzv. Údolí bez návratu, které nese legendu čarodějky *Morgan*. Ta zde ztratila každého muže, který byl někdy nevěrný své ženě. Kletbu prolomil rytíř z Řádu Kulatého stolu *Lancelot*, který byl milencem věrným a celým údolím prošel. Nakonec se dostáváme ke kostelu *Tréhorenteuc*. Je věnovaný rytířům Kulatého stolu a mísí se v něm tradice keltská s křesťanstvím. Ve vitrážích jsou znázorněny keltské motivy, apoštolové sedící u Svatého Grálu či rytíři s králem Artušem okolo kulatého stolu, kde se jim zjeví Grál.

Keltské legendy v Bretani nejsou výsadou pouze Broceliandského lesa. Patří mezi ně i známá pověst o nenaplněné lásce Tristana a Isoldy, která byla předlohou mnoha literárním zpracováním. Za zmínku stojí legendy spojené s *Ankou*. Tato postava sice není zcela keltského původu, ale jistou spojitost s Kelty má. *Ankou* je bretonský posel smrti. Jak již bylo řečeno, smrt znamenala pro Kelty pouze přesun jinam než na Zemi. Bretonci v to věří také a smrt berou jako samozřejmou a přirozenou věc, oproti Keltům se jí však obávají. *Ankou* je tradičně znázorňován jako kostlivec s dlouhými vlasy, velkým kloboukem a kosou. Především v západní části Bretaně – *la Basse-Bretagne*, ho najdeme na každém kroku.

3 BRETONCI

To, co dělá Bretonce Bretonci, je jejich individualismus, který zdědili po svých keltských předcích. Je to snad výsledek odlehlosti a imunity vůči vnějším vlivům, které si vždy udrželi. *„Právě v onom životě v ústraní, v oné nedůvěře vůči všemu, co přichází zvnějšku, je třeba hledat vysvětlení hlavních rysů povahy keltské rasy. Má všechny přednosti samotářského člověka – je zároveň hrdá a plachá, silná v citech, ale slabá v činech. V bezpečí domova je svobodná a veselá, zatímco vystavena vnějšímu světu jeví se neobratná a stísněná. Před cizím se má na pozoru, vidí v něm totiž někoho mnohem rafinovanějšího, kdo by mohl zneužít její prostoty. K obdivu druhého je lhostejná a jediné, čeho si od něj žádá, je aby ji nechal na pokoji.“*¹⁷ Bretonci jsou velmi hrdí, pyšní na své tradice a původ a nesnesou ponížení. Jejich hrdost byla definitivně pokořena v první polovině 16. století, kdy došlo k připojení Bretaně k Francii, a trvá až do dneška. I po spojení s celou zemí si však region uchovává vlastní správu a oficiální instituce. Dalším významným datem byl rok 1789, kdy byla Bretaň rozdělena na departmenty – *Côtes-d'Armor, Finistère, Ille-et-Vilaine a Morbihan*¹⁸. Po druhé světové válce se Bretonci cítili kolonizováni Paříží, nadále vznikaly separatistické skupiny, které ale byly značnou měrou oslabeny státními zásahy poskytující Bretani rozsáhlou ekonomickou a sociální pomoc. Těmito reformami stát snahy o bretonskou národní identitu do jisté míry umlčel. Šlo o ekonomické pobídky do průmyslu a zejména do zemědělství, kdy francouzská vláda iniciovala výstavbu nových firem v automobilovém a elektronickém průmyslu po celé Bretani, díky kterým vznikaly nové pracovní příležitosti a pro mladé obyvatele i důvod, proč z Bretaně neodcházet. Proudilo sem mnohem více státních financí než do jiných francouzských krajů. Zemědělství zaznamenává od 60. let obrovský rozkvět. Do té doby kraj nedokázal své možnosti plně využít, vzhledem k faktu, že většina hospodářství nebyla vybavena zemědělskými stroji, a nedokázal tak potenciál půdy plně zužitkovat. Ani tato finanční podpora by však nestačila, pokud by se Bretonci sami v modernizaci neangažovali. Snažili se dosáhnout role významných zámožných obchodníků, kterou hráli v minulosti. Produktivita zemědělců strmě

¹⁷ RENAN, E. Keltská duše. *Plav – měsíčník pro světovou literaturu*. R. 8., č. 2012/1, 2012, s. 8.

¹⁸ Viz Obr. č. 4.

rostla, dnes proto v některých potravinářských komoditách bretonští hospodáři drží prvenství v rámci celé Francie.

V roce 1964 se Bretaně stává krajem. Od 80. let je Bretaně poskytnuta větší samospráva. Bretonci se tak mohou ve svých rozhodováních cítit více nezávislí na centrálním státu a i jejich hořkost vůči němu ochabuje. S nadsázkou lze říci, že Francie si svými dotacemi Bretonce koupila. Dnes se tak těší vysoké životní úrovni, dobré zdravotní péči a možnostem kvalitního vzdělání.

Je také důležité, že se celostátního uznání dostalo i bretonským tradicím a kultuře. V roce 1977 byla sepsána tzv. *La Charte culturelle*. Prostřednictvím této charty do Bretaně proudí finanční prostředky, jež mají za cíl podpořit vědecké společnosti, které se věnují historii jazyků a tradicím Bretaně. Mladí Bretonci dnes usilují o oživení tradiční kultury a tudíž i o zachování národní identity. Vznikají četné folklorní soubory, kde hudebníci znovu oživují tradiční hudební nástroje, jako jsou *bombardes* a *biniou*, nástroje podobné hoboji a dudám. Oslavou bretonské hudby a tance jsou tzv. *Fest-noz*, v překladu noční slavnost, při kterých se lidé scházejí v obecních prostorách a různých stodolách. Od večera do rána zde hraje hudba, tančí se ve velkých kruzích a pije místní *cidre*. Původně se venkované scházeli, aby tímto nočním veselím oslavili sklizeň a konce prací na polích.

O podpoře tradiční hudby svědčí i četnost festivalů věnovaných bretonské hudbě a tanci. Nemyslí se tím, že by nebyli přístupni i novým tendencím, ba naopak. Na tradičních festivalech se často objevují moderní hudební styly, jako jsou jazz, rock či techno. Důkazem toho je každoročně pořádaný festival keltské hudby v Lorientu – *Le festival Interceltique*¹⁹. Dnes už je tento mezinárodní festival legendární a můžeme se zde setkat s různými aspekty keltské kultury, což z něj činí významnou kulturní událost.

Na závěr této kapitoly konstatujeme, že všechny okolnosti citované výše svědčí o tom, že dnes Bretonci projevují své národní cítění spíše prostřednictvím folkloru než politicky. Poté, co zjistili, že oddělení od Francie již není prakticky možné, se soustředí na podporu lidové kultury a jejím prostřednictvím na

¹⁹ Oficiální webové stránky festivalu - <http://festival-interceltique.com/> [cit. 2012-06-11].

zachování národní identity. Je třeba říci, že keltský kulturní a civilizační přínos je důležitý nejen pro Bretonce, ale pro celou současnou civilizaci. Tento fakt si Bretonci i celý svět uvědomují.

3.1 Symboly

Bretaň je tradičně reprezentována několika symboly. V této kapitole budeme jmenovat pět z nich – vlajku, hymnu, heslo Bretonců, triskel a hranostaje. Nastíníme jejich historii a význam v současnosti.

3.1.1 Vlajka

Ze všech symbolů je bretonská vlajka nejznámější²⁰. V Bretani se s ní setkáváme všude, na radnicích, u budov různých institucí, v přístavech, obyvatelé si jí dokonce lepí i na svá auta vedle SPZ. V bretonštině se nazývá „*Gwenn ha du*“ a znamená „černá a bílá“. Spolu s vlajkou Cornwallu, která má bílý kříž na černém podkladu, jsou jedinými černobílými vlajkami na světě. Její dnešní podoba nesahá příliš daleko do historie. V roce 1923 jí zhotovil architekt *Morvan Marchal*. Oficiálně byla prvně uvedena na výstavě umění v Paříži v roce 1925. Od roku 1927 je považována za národní vlajku Bretaně a rychle se rozšířila i na mezinárodní úroveň.

Morvan Marchal vlajku sestavil podle jistých znaků, které jsou s Bretaní spojovány. V levém rohu najdeme jedenáct skvrn hranostaje, které symbolizují Bretonské vévodství. Od počátku 13. století začali bretonští šlechtici ve svých erbech používat znak kožešiny z hranostaje. *Morchal* se nechal inspirovat hvězdami v levém rohu americké vlajky a černobílým erbem města *Rennes* a do rohu vlajky hranostaje použil. Důvod, proč jich je právě jedenáct, však žádný zvláštní není. Devět pruhů znázorňuje historická území Bretaně, přičemž pět černých pruhů představuje části východní - *La Haute-Bretagne* a čtyři bílé oblasti západní - *La Basse-Bretagne*. *Morchal* pak význam vlajky vysvětlil takto: "*Au coin gauche du drapeau, un quartier d'hermines innombrables. 9 bandes égales alternativement noires et blanches, couleurs traditionnelles, lesquelles représentent : les blanches, les pays bretonnants, Léon, Trégor, Cornouaille, Vannetais et les noires les pays gallos, Rennes, Nantes, Dol, Saint-Malo et*

²⁰ Viz Obr. č. 5.

*Penthièvre. Ce drapeau qui, je le répète, n'a jamais voulu être un drapeau politique, mais un emblème moderne de la Bretagne, me paraît constituer une synthèse, parfaitement acceptable de la tradition du drapeau d'hermines pleines et d'une figuration de la diversité bretonne.*²¹ Do češtiny volně přeložila autorka takto: „V levém rohu se nachází znak hranostaje, počet není důležitý. Devět pruhů je znázorněno v tradičních bretonských barvách - černá a bílá. Bílé pruhy reprezentují území bretonská – *Léon, Trégor, Cornouaille, Vannetais*, a černá území, kde se hovoří jazykem *gallo* – *Rennes, Nantes, Dol, Saint-Malo a Penthièvre*. Tato vlajka, opakují, že neměla být nikdy politickou, pouze moderním symbolem Bretaně, představuje naprosto přijatelnou syntézu tradice vlajek hranostajů a rozmanitosti Bretaně.“

Původní vlajka Bretaně se od té dnešní lišila. Jmenovala se „*Kroaz du*“, což znamenalo černý kříž. V roce 1188 ji bretonským křížákům přidělil papež Řehoř VIII., aby byli k rozeznání od ostatních. Francouzům v té době náležel kříž bílý a Angličanům červený.

3.1.2 Hymna

Hymnou Bretaně je píseň v bretonštině zvaná *Bro gozh ma zadoù*, což znamená „stará zem mých otců“. Podle velšské předlohy jí do bretonské podoby v roce 1897 předělal *Fanch Jaffrennou* s pseudonymem *Taldir*. K původnímu velšskému textu napsal bretonskou alternativu a přidal navíc jednu sloku. Více než sto let má tedy Wales s Bretaní stejnou národní píseň. *Bro gozh ma zadoù* se jí stala v roce 1903. Podobná je i hymně Cornwallu. Tento fakt opět dokazuje spřízněnost keltských zemí. Hymnu můžeme většinou slyšet během oficiálních událostí, před fotbalovými zápasy bretonských týmů na místní i celostátní úrovni. Níže přikládáme text bretonské hymny a její překlad do francouzštiny²².

²¹Dostupné z: <http://www.geobreizh.com/breizh/fra/drapeaux-gwennhadu.asp> [cit. 2012-06-11].

²²Dostupné z: <http://culturebretagne.free.fr/?id=10> [cit. 2012-06-11].

Text hymny v bretonštině:

Ni, Breizhiz a galon, karomp hon gwir Vro!

Brudet eo an Arvor dre ar bed tro-do.

Dispont kreiz ar brezel, hon tadoù ken mad,

A skuilhas eviti o gwad.

Refrain:

O Breizh, ma Bro, me 'gar ma Bro.

Tra ma vo mor 'vel mur 'n he zro.

Ra vezo digabestr ma Bro !

Breizh, douar ar Sent kozh, douar ar Varzhed,

N'eus bro all a garan kement 'barzh ar bed,

Pep menez, pep traonienn, d'am c'halon zo kaer,

Enne kousk meur a Vreizhad taer !

Refrain

Ar Vretoned 'zo tud kalet ha kreñv;

N'eus pobl ken kaloneg a zindan an neñv,

Gwerz trist, son dudius a ziwano,

O! pegen kaer ec'h out, ma Bro!

Refrain

Mar d'eo bet trec'het Breizh er brezelioù braz,

He yezh a zo bepred ken beo ha bizkoazh,

He c'halon birvidik a lamm c'hoazh 'n he c'hreiz,

Dihunet out bremañ, ma Breizh !

Text hymny ve francouzštině:

Nous Bretons de coeur, nous aimons notre vrai pays!

L'Arvor est renommée à travers le monde.

Sans peur au coeur de la guerre, nos ancêtres si bons

Versèrent leur sang pour elle.

Refrain:

O Bretagne, mon pays, que j'aime mon pays

Tant que la mer sera comme un mur autour d'elle.

Sois libre, mon pays!

Bretagne, terre des vieux Saints, terre des Bardes,

Il n'est d'autre pays au monde que j'aime autant;

Chaque montagne, chaque vallée est chère dans mon coeur.

En eux dorment plus d'un Breton héroïque!

Refrain

Les Bretons sont des gens durs et forts;

Aucun peuple sous les cieux n'est aussi ardent;

Complainte triste ou chant plaisant s'éclosent en eux.

O! Combien tu es belle, ma patrie!

Refrain

Si autrefois Bretagne, tu as fléchi durant les guerres,

Ta langue est restée vivante à jamais,

Son coeur ardent tressaille encore pour elle.

Tu es réveillée maintenant ma Bretagne!

3.1.3 Hranostaj

Hranostaj je zvíře, které se na poloostrově vyskytuje v hojném počtu. Ve středověku bylo symbolem bretonských vévodů. To, co pro Francouze znázorňovala lilie, byl pro vévody znak hranostaje. V zimě mění svou barvu na

bílou, zůstává mu pouze černá špička ocasu. Tato bílá barva je symbolem čistoty. V Bretani jeho vyobrazení najdeme ve dvou podobách. Buď jako samotné zvíře např. na známkách nebo jako znak, který je použit třeba na vlajce, v erbech mnoha měst apod.²³

3.1.4 Heslo Bretonců

S hranostajem je spojována legenda o vévodkyni Anně Bretaňské a vzniku bretonského hesla. To zní v bretonštině takto – „*kentoc'h mervel evet bezañ saotret*“, ve francouzštině "*Plutôt la mort que la souillure*", čili „raději smrt, než poskvrnění“. Vévodkyně Anna při lovu pozorovala hranostaje štvaného svými psy. Ten se však raději, než by proběhl kalužemi a bahnem, nechal chytit. Vévodkyni hranostaj natolik ohromil, že ho nechala jít²⁴.

3.1.5 Triskel

Jde o nejrozšířenější keltský znak znázorňující tři větve se spirálami či zákruty²⁵. Není však jasné, co tyto větve symbolizují a je proto více teorií. Nejčastější výklad se přiklání k té, že ramena představují oheň, zemi a vodu. Jiné říkají, že jde o tři hlavní bohy keltského náboženství nebo spánek, sen a probuzení, fáze života – dětství, dospělost a stáří, či minulost, současnost a budoucnost. Jiná verze říká, že může jít pouze o znázornění trojlístku z jetele. Jisté je ale to, že oproti klasickému statickému znázornění kříže jeho tvar nese symboliku dynamičnosti a odhodlání²⁶.

3.2 Krajina

Když se řekne Bretaň, člověk si představí především skalnaté útesy a mořské pobřeží. Bretaň byla, je a vždy bude zemí moře. Její název Armorika je toho jasným důkazem. Není proto divu, že většina místního obyvatelstva je soustředěna právě do oblasti pobřeží a jejího okolí. Celá zdejší krajina je neuvěřitelně členitá. Pobřeží Atlantického oceánu je 2730 km dlouhé. Najdeme se dlouhé řady mořských útesů a divokých pláží, krásné mysy, zálivy a zátoky, písečné duny, malé říčky či bažiny. Oceán zde pomocí přílivů a odlivů udává

²³ Viz Obr. č. 6.

²⁴ Dostupné z: <http://www.portailbreton.net/hermine.php> [cit. 2012-06-11].

²⁵ Viz Obr. č. 7.

²⁶ Dostupné z: <http://www.web-bretagne.com/symboles.html> [cit. 2012-06-11].

pravidelný rytmus. Je to jeden z nejatraktivnějších přírodních jevů způsobený vlivem měsíce²⁷. Hladina oceánu se mění dvakrát za den. Síla a výška vody se odvíjí od aktuální fáze měsíce. Nejsilnější přílivy a odlivy probíhají během úplňku a novoluní. V průběhu celého roku pak rekordy padají během rovnodenností a o slunovratech. Místní obyvatelé využívají odlivů ke sběru mušlí a různých korýšů. Silné odlivy totiž dovolí dostat se suchou nohou daleko od břehů. Mořské řasy, které se vyplavují, jsou na severozápadě hojně využívány pro potravinářský, kosmetický i farmaceutický průmysl.

Další z charakteristických znaků Bretaně je četnost řek a říček. Jsou to tzv. *rias* a jde o přílivové řeky, jakási oceánská ramena, které v kameni a ve skalách utvářejí úzká údolí. Od oceánu se táhnou daleko do vnitrozemí a jsou určovány opět jeho rytmem. Na *rias* se obvykle staví mlýny, které těží energii z vodního proudu. Protože je zde velmi klidná voda chráněna od velkých vln, vznikají zde četná bahniště a s nimi specifické slané živočišné i rostlinné prostředí. Nejznámějším příkladem jsou ovce pěstované v zátocě *Le Mont-Saint-Michel*. Ty se zde v prostředí slaných bahnišť pasou a jejich maso má pak slanou příchut.

Bažiny tvoří také velkou část bretonské krajiny. Jde o vlhké podmáčené oblasti, které nepodléhají mořským přílivům. Vznikají v přímořském pásmu písků, kamenů nebo hrází vybudovaných člověkem. Míra jejich slanosti je v závislosti na pronikání mořské vody z podzemí. Stejně jako v bahništích *rias* i zde najdeme velmi specifickou faunu a floru. Hnízdí se mnoho druhů ptáků a v zimních obdobích jsou útočištěm ptáků stěhovavých. Lidé bažiny využívají k produkci soli, lovu ryb a ptáků.

Stejně tak, jako pobřeží nese název *Armor*, i vnitrozemí má své vlastní pojmenování, říká se mu *Argoat*. V minulosti bylo vnitrozemí Bretaně velká lesnatá plocha. Mírné a vlhké podnebí bylo pro lesy ideálním prostředím. Během staletí však vlivem člověka lesy zanikaly. Dřevo ze stromů bylo použito pro stavbu lodí nebo pro výrobu dřevěného uhlí, které využívali kováři. Výsledek je dnes takový, že lesy tvoří pouze 10% z celkové plochy. Proto Bretaň budí dojem regionu

²⁷ Viz Obr. č. 8.

především skalnatého a travnatého, plného stepí a křovin. Symbolem pro místní krajinu je jednoznačně fialový vřes, který zde najdete téměř všude.

3.3 Podnebí

Tak, jako podobu pobřeží formuje oceán, i podnebí je jím utvářeno. Je to výsledek působení kontinentálních a oceánských vlivů, ty oceánské však převládají. Podnebí je zde mírné a převážně vlhké. Vyznačuje se malými teplotními rozdíly mezi zimou a létem. Určuje ho především Golský proud, který ohřívá jak oceán, tak i zemi. Zimy jsou deštivé a větrné a málokdy se teploty dostanou pod bod mrazu. Léta pak mírná, teplá a také značně větrná. Časté dešťové přeháňky se objevují v průběhu celého roku. Téměř bez ustání zde vane silný západní vítr. To vše Bretani dává pověst regionu nepříznivého počasí. Je třeba ale říci, že v Bretani se nachází mnoho mikroklimatických oblastí. To znamená, že v každé části regionu může být jiné počasí. Obecně lze říci, že čím víc na sever, tím drsnější a chladnější počasí panuje. Jsou zde však výjimky jako např. *Saint-Malo*, kudy proudí teplý Golský proud. Jih je oproti severu mírnější a teplejší. V létě jsou zde i období podobající se těm na jihu Francie v okolí Středozemního moře.

3.4 Vliv podnebí a polohy na povahu Bretonců

Drsné podnebí, které je s blízkostí oceánu spojeno, je také považováno za určující pro povahu lidí obývajících tento poloostrov. Ta je opět podobná třeba povaze lidí ze Skotska, Irska nebo Walesu. Bretonec je k sobě velmi tvrdý, což jistě s blízkostí oceánu souvisí. Na ten vyjíždí za každého počasí, tvrdě pracuje a stejným způsobem, jakým přijímá často měnící se nepříznivé počasí, přijímá i život. Tak jako nelze pokořit oceán, nelze pokořit ani jeho samotného. Oceán byl vždy považován za zdroj obživy, ale i silného soupeře. Bretonci tento kontrast silně vnímají a během staletí v nich vybudoval téměř fatalistický vztah ke smrti. Oceán je pro ně symbolem jak zlé, tak dobré síly. Stejně jako jiné námořnické národy jsou i Bretonci považováni za velmi otrlé a otužilé. Mají smysl pro tragiku života a povahově rozhodně nepatří mezi romantiky. Vlhké klima a časté přechody mezi bouřemi a sluncem se odrážejí v názorech Bretonců na okolní svět a mají dopad i na jejich mentalitu.

3.5 Řeč

Jazyk je jeden ze zásadních znaků, který podtrhuje bretonskou identitu. Dnes je francouzština mateřským jazykem většiny obyvatel. Ti však cítí sounáležitost s vlastním krajem a svůj původní jazyk se snaží za každou cenu udržet a oživit. Bretonština byla v minulosti především venkovským jazykem a jazykem prostého lidu. Dnes se její pozice paradoxně upevňuje hlavně ve městech a na univerzitách, kde se začala znovu vyučovat.

Z lingvistického pohledu je dnešní Bretaň rozdělena na dvě větve. Jednu z nich tvoří keltský jazyk bretonština, tu druhou dialekt románského jazyka zvaný *gallo*. I geograficky je region podle jazyků rozdělen. Západu, tzv. *la Haute-Bretagne*, náleží bretonština, východu, *la Basse-Bretagne*, pak jazyk *gallo*. V tomto oddílu se stejně jako v předchozích soustředíme na keltské dědictví, proto bude jeho předmětem především bretonština. Je to jediný keltský jazyk mluvený na území kontinentální Evropy. V Bretani dnes najdeme přibližně 206 000 rodilých mluvčích, což je asi 5,5% z celkového počtu, a okolo 500 000 Bretonců jí rozumí²⁸.

3.5.1 Historie bretonštiny

Keltské jazyky jsou děleny na dvě skupiny – britonskou a gaelskou. Bretonština patří do větve britonské, kromě ní sem spadá i kornština a velština²⁹. Do skupiny jazyků gaelských řadíme irštinu, skotštinu a manštinu³⁰. Současný stav je výsledkem dlouhotrvajícího procesu, který má počátky ve starověku. Vývoj bretonštiny probíhal v několika klíčových fázích. Od 5. století př. n. l. se v oblasti Armoriky usazují kmeny Keltů, kteří mluví jazykem zvaným galština. Z dob, kdy se na několik staletí Galie stává součástí římského impéria, je patrný vliv latiny, především té vulgární. Ta se však v Bretani uchytila pouze ve městech, kde žila obyvatelstva smíšená, a ve východní části poloostrova, tedy *la Haute Bretagne*, a galština tak nadále zůstává hlavním jazykem keltských Armoričanů. Zásadní formace jazyka nastává během migrace Keltů zpoza průlivu La Manche od 4. století do západní části Bretaně. S tímto příchodem se lidé, kteří nepřestali hovořit galštinou, oddělili od těch, kteří používali vulgární latinu a její dialekty. V období, kdy do Bretaně proudí kmeny z Britských ostrovů, je jazyk ovlivňován až téměř

²⁸ Dostupné z: http://www.bretagne.fr/internet/jcms/c_16790/langues-de-bretagne [cit. 2012-06-15]

²⁹ Kornština je jazyk britského Cornwallu a velština jazyk Walesu.

³⁰ Manština je jazyk ostrova Man.

nahrazen jazykem britonským. Tím vzniká jazyk bretonština, který je od 7. století považován za vlastní jazyk Bretaně, dnes označovaný jako starobretonština. Jazykovým vývojem následují různé varianty jako středověká bretonština a bretonština premoderní. Starobretonština a středověká bretonština byly jazykem mluveným, nikoli spisovným, stejně tak jako většina keltských jazyků té doby. Od 17. století se hovoří jazykem moderním, který se dnes současné bretonštině víceméně podobá.

Po připojení Bretaně k Francii v roce 1532 začíná být bretonština potlačována politickou mocí tehdejší doby. Ta se snaží o zavedení jednoho jediného jazyka, a to francouzštiny. Do jisté míry se jí to daří a regionální jazyk pomalu francouzštině ustupuje, nicméně bretonštinu dále používá šlechta i buržoazie, a to až do 17. století.

V 18. století a v období Velké francouzské revoluce dále pokračují snahy o potlačení jazyka, které vrcholí v 19. století. Francie prosazuje centralismus a chce používat pouze jeden jazyk pro celý stát. Zavedení povinné školní docházky bretonštinu absolutně zakazuje. Děti byly ve školách za mluvení bretonsky trestány. Na zdech visely nápisy jako „plivání na zem a mluvení bretonsky je zakázáno“ a často jim byl nucen názor, že bretonštinu v životě nemají jak využít. Autorka tento fakt považuje za historický zlom, který měl za následek postupné vymírání keltského regionálního jazyka. Tím, že děti mluvily bretonsky pouze v rodinách, se její sociální význam velmi rychle zmenšuje a je vytlačena do pozice rodinného jazyka. Status bretonštiny tím utrpěl. Ve chvíli, kdy se začalo učit číst a psát ve francouzštině, se francouzsky začalo i myslet. Takový zlom se odráží ve všech kulturních i sociálních sférách, jako je např. literatura, kdy bretonští autoři začínají psát pouze ve francouzštině, včetně velkého romantika Chateaubrianda. Tomu všemu přispělo, že francouzština měla podporu v legislativě, oproti bretonštině, která oficiálně neexistovala.

I po tak mohutném prosazování francouzštiny používání bretonštiny převládá mezi venkovany až do poloviny 20. Století. Ovšem i tak se bretonština neubrání a do jazyka pronikala francouzská slova, tzv. výpůjčky, a navíc se začíná štěpit na vícero dialektů, což jednotě jazyka také nepomohlo. Další mezník přišel po 2. světové válce, kdy na poloostrově dochází k zákazu užívání jazyka

v médiích a v oficiálních institucích. Bretonsky již mluví pouze obyvatelé staré generace.

Obrození bretonštiny přichází v 60. a 70. letech našeho století. Mladí lidé znovu nacházejí cestu k původnímu jazyku svých předků. Dnes si mohou dokonce studenti gymnázií zvolit bretonštinu jako maturitní předmět, znovu se vyučuje v některých bilingvních školách od osmé třídy a předmětem je i na univerzitě v *Rennes*. To je však pouze první krok k zapojení bretonštiny do každodenního života. K obnově jazyka dnes přispívají média, vydavatelé, místní sdružení, dvojjazyčné nápisy. Stejně tak, jako byla bretonština postupně zapomínána, by prostřednictvím všech těchto snah mohla být znovu oživena a používána v každodenním životě napříč generacemi.

3.5.2 Rozdělení bretonštiny a její dialekty

Bretonština je jazyk mnoha podob a přízvuků. V novověku byly za autonomní uznány čtyři hlavní dialekty, které se shodují s historickým rozložením regionu. Jsou to dialekty, kterými se mluví v oblastech *Cornouaille*, *Léon*, *Trégor a Vannes*³¹. První tři jsou společně označovány zkratkami KLT nebo KLTG, kdy G náleží dialektu *Goëlle* spadajícího pod oblast *Trégor*. Nářečí oblasti *Vannes* se od ostatních liší přízvukem a patalizací³². V praktickém užití jazyka to pak vypadá tak, že rodilí mluvčí různých britonských jazyků si navzájem do jisté míry rozumí. Je to podobné, jako když Francouzi rozumí quebecké francouzštině. Největší jazykové rozdíly jsou mezi oblastmi od sebe nejvzdálenějšími, čili severozápad Bretaně a její jihovýchodní část.

3.5.3 Literatura

Na bretonskou literaturu se dá nahlížet ze dvou pohledů. Buď jde o texty psané výhradně v bretonštině, nebo k ní řadíme i autory bretonského původu, kteří psali či píšou ve francouzštině. V bretonské literatuře je markantní bilingvismus. Podle té či oné doby, v jaké vznikala literární díla, se jazyky střídaly. Ve středověku se jedná o dvojjazyčnost latinsko-bretonskou, v pozdějších staletích pak o dvojjazyčnost francouzsko-bretonskou.

³¹ Viz Obr. č. 9.

³² Patalizace je obměna hlásek posunutím artikulace.

Nejstarší literární text, v němž se starobretonština vyskytuje spolu s latinou, se nazývá *le Fragment de Leyden* a pochází z 8. století. Mnoho děl té doby dochováno není, nicméně můžeme citovat tzv. lejchy. Jde o zpívané básně, jejichž délka se pohybovala od dvou set až k tisíci veršů. Byly zpívány za doprovodu harfy, houslí a dalších hudebních nástrojů. Jejich obsah byl velmi pestrý, zpívalo se o lásce, místních legendách, některé obsahovaly i lechtivá témata.

O něco později v 10. století se objevuje bretonský román, který vznikl ze sebraných lejchů. Nejznámější z nich je příběh Tristana a Isoldy od *Gottfried de Strasbourg*. Z té doby pochází i cyklus legend o králi Artušovi. Keltské legendy mají původ v Irsku, Walesu a následně se rozšířily i do Bretaně, kde je šířili básníci a vypravěči, kteří putovali mezi dvory. Soubor těchto legend označujeme pojmem „bretonská látka“ (francouzsky *la matière de Bretagne*). Bretonská látka inspirovala ve středověku tzv. veršované romány. Nejvýznamnějším představitelem veršovaného románu je *Chrétien de Troyes*. Doposud se jednalo o bretonské glosy obsažené v latinských či francouzských textech a přenos bretonské látky probíhal především ústní formou.

První souvislé texty se objevují v polovině 14. století. Z poloviny 15. století pochází veršovaný dialog mezi Artušem a věštcem *Guinclaffem*, pravděpodobně jedna z podob kouzelníka *Merlina*. Tento text je považován za nejstarší významnou památku. Ve středověku se současně rozvíjí i divadlo, jehož hry pojednávají zejména o životě svatých a o bretonských legendách. Mezi 15. a 18. stoletím zaznamenáváme bretonské slovníky, které vypovídají o zájmu vzdělané společnosti o bretonštinu.

V 19. století zažívá bretonská literatura rozmach, a to jak v bretonštině, tak i ve francouzštině. Mezi prozaické autory pocházející z bretaňského poloostrova můžeme zařadit *François-Auguste-René de Chateaubrianda*, *Paul Févala* nebo *Jules Verna*. Zde je nutno zmínit i bretonské básníky, mezi něž patří např. *Tristan Corbière* či *Villiers de l'Isle-Adam*.

Současná bretonská literatura má své počátky v dílech básníka *Jean-Pierre Caloc'h*, jehož nejznámější dílo se nazývá bretonsky *Ar en Deulin*, francouzsky *A genoux*, česky Na kolena. Soubor básní vznikl na začátku 20. století a je považován za vrcholné dílo psané bretonsky. Soudobý román se opírá o silnou bretonskou identitu. Mezi autory patří např. *Alphonse de Chateaubriand*, *Marc*

Elder, Henri Queffélec či *Pierre Jakez Hélias*, jehož kniha *Kůň hrdosti* věrně popisuje místní život venkovanů. Nejprve ji napsal v bretonštině a následně i sám přeložil do francouzštiny. Zajímavostí je, že francouzského vydání se prodalo 2,2 milionů výtisků, v bretonštině pouze 750.

Důležitým mezníkem bylo založení Kulturního bretonského institutu v roce 1981. Má za cíl podporovat šíření regionálních publikací a místní nakladatele, kteří vydávají díla v bretonštině.

Jak již bylo řečeno v úvodu, někteří Bretonci nepovažují za bretonskou literaturu jinou než psanou v bretonštině. Tyto názory však nepřispívají k rozvoji literární tvorby, jak jsme mohli vidět na příkladu prodeje knihy nejvýznamnějšího současného spisovatele *Pierre Jakez Hélias*. Tento fakt si uvědomují i samotní spisovatelé a svá díla, která původně píše v bretonštině, záměrně překládají do francouzštiny, aby oslovili více čtenářů. Autorka se domnívá, že jakékoli zpřístupnění bretonské literatury širším vrstvám, napomáhá k oživení bretonské kultury a jejího jména ve světě. Proto se přiklání k názoru, že by měla být díla z bretonštiny do francouzštiny překládána.

3.5.4 Ústní lidová tradice

Svou roli v Bretani hraje i ústní tradice, která má dlouhou tradici. Pocty se jí bohužel ale dostalo až na konci 18. století, kdy vznikaly v hojném počtu písně o šuanech³³ a jejich vzpouře proti francouzské revoluční vládě. Nicméně její přítomnost byla zřejmá, a to díky událostem z předcházejících až čtyřech staletí, o kterých se zpívalo. Z roku 1642 pochází sbírka chvalo zpěvů ve středověké bretonštině, jejichž melodie pak byla základem pro nově vzniklé písně.

Vyprávění je ojedinělá součást ústního předávání v Bretani. Ještě na začátku našeho století chodili potulní vypravěči dům po domu a místním obyvatelům vyprávěli staré příběhy, pohádky a legendy. Nová kapitola literatury vznikla, když někteří autoři začali sbírat a sepisovat vyprávěné příběhy. Nejznámějším sběratelem byl v 19. Století žijící *Hersart de La Villemarqué*. Jeho dílo *Barzaz Breiz*, které je nejrozsáhlejší sbírkou bretonským lidových písní a zároveň svědectvím dějin Bretaně, inspirovalo mnohé bretonské i francouzské umělce.

³³ Šuani byli katoličtí a rojalističtí bretonští venkované, kteří pořádali aktivní protirevoluční povstání. Nejznámější z nich je tzv. *Chouannerie*. Byla to velká vzpoura, která probíhala v Bretani a Vendée.

3.5.5 Média v bretonštině

V neposlední řadě k obnovení a rozvoji bretonštiny napomáhají média všeho druhu, jejichž počet v regionu v posledních letech stoupá. Existuje dlouhá tradice bretonského tisku, která na počátku století dosahovala velkých nákladů. Dnes mezi regionální noviny patří např. *Ouest-France*, *Le Télégramme*, *Le Trégor* nebo *Bretagne Info*. Mnohá rádia, jako jsou *Radio Bro*, *Radio Kreiz-Breizh* a další, vysílají v bretonštině. Co se týče televize, situace je méně příznivá. Bretonské programy jsou přístupnější spíše na internetu, ale jmenovat můžeme i klasické televizní kanály, které vysílají pouze v bretonštině, příkladem jsou *Ty Télé* nebo *Armor TV*. Nejdostupnější formou, jak prezentovat a podporovat bretonštinu, je v dnešní době samozřejmě internet. Od hudebních klipů přes literární texty až k různým blogům internet poskytuje bez omezení svobodu poskytování a přijímání informací v bretonštině.

Média jsou pro podporu bretonštiny velmi významná. Kromě venkova se díky nim jazyk šíří i do velkých měst, jako jsou *Nantes*, *Rennes* nebo *Brest*, a mezi všechny věkové kategorie. V budoucnosti jistě sehrají svou roli v tom, že bretonština nezanikne.

4 GASTRONOMIE

Bretonci se stejně jako ostatní Francouzi řídí heslem „umění dobře jíst – *savoir manger*“, proto je bretaňská kuchyně jedním ze způsobů, jak podtrhnout svůj šarm, a důvod, proč si region získal svou dobrou pověst. Jídlo každého Bretonce na venkově se musí skládat z předkrmu, hlavního chodu, sýra a dezertu. Francouzská gastronomie byla v listopadu roku 2010 přidána do seznamu světového kulturního nehmotného dědictví UNESCO. Historicky jde vůbec o první dědictví v oblasti gastronomie, které se v seznamu objevuje. Bretaňská kuchyně je pro celou Francii velmi významná, proto je začlenění i z části její zásluhou.

Z geografického pohledu je jasné, že lidem obživu lidem odjakživa zajišťuje především oceán. Rybolov zde má dlouhou tradici. Ve Francii tvoří necelou polovinu z celkového množství ulovených ryb. Stejně jako jiná odvětví je ale i rybolov ovlivněn technickým pokrokem. Bretonští rybáři tak díky činnosti nadnárodních rybolovných firem, které loví pomocí obřích sítí a moře plení, přicházejí o zdroj obživy. Za posledních dvacet let se tu objem vylovených ryb snížil na třetinu. Proto se i nároky na kvalitu ryb změnily. Ty, které byly dříve považovány za podřadné, jsou dnes běžně přijímány. Přes všechny tyto skutečnosti se zde pro nás střeoevropany dary moře a ryby vyskytují v nepřeberném množství. Z mořských plodů můžeme jmenovat slávky, srdcovky, hřebenatky, mušle svatého Jakuba, ústřice, humry, langusty, krevety a další, z ryb pak mořského úhoře, mořské ďasy, mořské okouny, sledě, pražmy, štiky, tresky, platýze, lososy, pstruhy atd.

Nejsou to pouze ryby a korýši, co z oceánu Bretonci těží, ale je to také mořská sůl, která má ve světě své jméno a patří k těm nejkvalitnějším. Na jihu Bretaně, v okolí poloostrova *Guérande*, se tato sůl získává speciálním postupem už od dob prvních Keltů. Ti mořskou vodu napouštěli do hliněných nádob, ze kterých se pak pomocí zahřívání v pecích vypařovala. Sůl využívali ke konzervování potravin. Postupem času však domorodci zjistili, že k odpařování stačí pouze přírodní jevy jako příliv a odliv a slunce s větrem. Vytvořili si dobře

propracovanou síť kanálů a nádrží, ze kterých se sůl získává až dodnes³⁴. Během dlouhého procesu odpařování se ze soli dostanou všechny škodliviny, proto se po sběru už nijak neupravuje a připravuje se rovnou k prodeji. Za nejžádanější a gurmány vyhledávanou je považována tzv. *fleur du sel*, která vzniká při odpařování jako úplně první produkt³⁵.

Opomeneme-li oceán, je bretaňská kuchyně prostší. Zdrojem obživy v minulosti byla a dodnes zůstává pohanková nebo ovesná mouka, která byla základem všeho. Od 15. století jsou známy tzv. *galettes* z pohankové mouky, což je variace palačinek *crêpes*. Oblíbené jsou různé druhy koláčů a sušenek, z nichž nejznámější jsou tzv. *gâteau breton* nebo máslový koláč *kouign-amann*. Dále zde nalezneme různé druhy uzenin, vepřové klobásy zvané *andouille*, paštiky, sýry z kravského mléka, solené máslo, které je pro region typické, a velké množství místní čerstvé zeleniny. Bretaň je ve Francii největším pěstitelem artyčoků, květáku a hrachu. Může za to Golfský proud, který oblast otepluje a umožňuje ideální prostředí pro pěstování. Všechny lokální produkty jsou k dostání na tradičních trzích. Ty zde probíhají během celého roku a nabídka se odvíjí od sezonních potravin.

Mezi nejtypičtější nápoje patří jablečný alkoholový mošt *cidre*, bílé suché víno odrůdy *muscadet*, piva místní výroby vařená podle tradičních receptur např. z pivovaru *Lancelot*, kde se mimo jiné vyrábí i bretaňská kola *Breizh*.

4.1 Speciality

V této kapitole se autorka soustředí na nejtypičtější kulinářské speciality, které považuje za hlavní představitele tradiční bretonské kuchyně. Není možné vyjmenovat všechny, proto je zde výběr z těch nejznámějších a nejoblíbenějších.

Galettes – podle plochých kamenů, na kterých se pekly, jsou bretonsky nazývány *jalets*. Jsou vyráběny z pohanky, kterou do Bretaně z Asie přivezli křižáci. Místní obyvatelé si ji oblíbili díky její nenáročnosti na pěstování, vegetační období trvá pouze 4 měsíce. Pro přípravu *galettes* je potřeba pouze mouka

³⁴ Viz Obr. č. 10.

³⁵ DOMINÉ, A. *Culinaria Francie*. Bratislava: Slovart, 2008, s. 122-123.

z pohanky, voda a sůl, není tedy divu, že se tento levný pokrm stal základem stravy. Recepty se v rodinách předávaly z generace na generaci. Podle tradice odkládaly nevěsty první upečenou *galette* v domě svých manželů na příborník, aby tak projevíly úctu k bývalým obyvatelům domu a zajistily si štěstí a ochranu.³⁶ *Galettes* se obvykle připravují na slaný způsob, s vajíčkem, šunkou, sýrem, zeleninou, sýrem či *andouille*, můžou se však jíst i na sladko s čokoládou, marmeládou atd. K pití se podává *cidre* nebo mléko.

Cidre – tento jablečný alkoholický nápoj se v Bretani pije od 13. století poté, co byl přivezen z Normandie. Až do teď zůstávají tyto dva regiony i jeho největšími výrobci. Dělí se na dva druhy, suchý *brut* (přibližně 4% alkoholu) a sladký *doux* (přibližně 2% alkoholu), a jeho chuť závisí na odrůdě jablek, ze kterých je vyroben. Podle tradice ho Bretonci pijí z bílých keramických misek zvaných *bolées*. Může se podávat k jakémukoli jídlu a používá se i k přípravě některých pokrmů (např. k přípravě slávek). Obvykle se vyrábí v místech zvaných *cidreries*, někteří lidé si ho však vyrábí i doma. Mezi nejznámější a nejlepší cidrerie patří *Fouesnant*, *Beg-Meil* nebo *Pleudihan-sur-Rance*, kde se nachází i muzeum jablek a cidru.

Andouille – se vyrábí z tenkých vepřových střev a žaludku. Po osmidenním marinování v soli a pepři je podle tradice uzena na ohni z jabloňového dřeva. Může se jíst jak studená tak teplá. Nejoblíbenější *andouilles* se vyrábí v *Lesneven* ve *Finistère* nebo v *Guémené-sur-Scorff* v *Morbihan*.

Kig-ha-farz – jedná se o pokrm z pohankové mouky, hovězího a vepřového masa a zeleniny, který se připravuje v plátěných pytlících. Tyto pytlíky byly součástí každé domácnosti a předávaly se z generace na generaci.

Kouign-amann – tento sladký dezert vyráběný z velkého množství poloslaného másla a cukru je k dostání téměř v každém pekařství, ty nejlepší se prodávají pod značkou *Douarnenez*. *Kouign-amann* údajně vznikl nepovedeným pokusem upéct chléb, do kterého pak pekař z *Douarnenez* přidal máslo a cukr, který zkaramelizoval.

³⁶ DOMINÉ, A. *Culinaria Francie*. Bratislava: Slovart, 2008, s. 125.

Bretaňská vína – byla přivezena se svou nejznámější odrůdou *muscadet* do departmentu *Loire-Atlantique* z Burgundska. Dnes vinice dosahují rozlohy až 13500 hektarů, ze kterých je 10000 věnováno právě *muscadetu*. Odrůda dostává speciální chuť díky žulovému podloží, ze které vyrůstá, a oceánskému podnebí. Na dalších 3000 hektarech se pěstuje odrůda *le gros-plant* a posledních 270 hektarů zbývá pro víno *Ancenis*. Všechna vína se chuťově hodí především k rybám a ostatním darům moře.³⁷

³⁷ RENOARD, M. *Aimer la Bretagne*, Rennes: Ouest-France, 2007, s. 141.

5 „TOUR DE BRETAGNE“

Po Paříži je Bretaň s jihu Francie nejnavštěvovanější destinací země galského kohouta. Významné památky se dají shlédnout během jednoho týdne, pro důkladné projetí Bretaně by však bylo zapotřebí mnohem více času. V poslední kapitole se symbolickým názvem „*Le Tour de Bretagne*“, přiblížíme několik významných míst a památek, které z našeho pohledu pokládáme za důležité či nás nějakým způsobem oslovily. Velkou roli při výběru destinací hraje fakt, že autorka většinu z nich sama navštívila. Rozhodně se nejedná o výčet všech bretonských pamětihodností³⁸. Dále je nutno zdůraznit, že název „*Le Tour de Bretagne*“ není nijak spojován s bretonskou křesťanskou poutí *Tro Breizh* a nese s ní pouze společný název.

Naši cestu začneme prohlídkou několika větších měst, při čemž každé z nich představuje jeden z charakteristických rysů Bretaně. První z nich bude vnitrozemní město *Josselin*, druhé přístavní město *Lorient* a nakonec historické město *Vannes*.

Josselin – je známý díky středověkému hradu, který zde stojí od 11. století. Ve 14. století ho koupil rod Rohanů a mnohonásobně rozšířil. V Bretani je hrad považován za jeden z nejkrásnějších. Tyčí se na žulové skále nad řekou *Oust* a jeho dominantou jsou tři velké věže, původně jich však bylo devět. Je postaven v gotickém stylu, tzv. plaménkovém (francouzsky *flamboyant*), který je pro Bretaň typický³⁹. Za hradem se nachází zajímavá výstava v Muzeu panenek patřících vévodkyni Anně Bretaňské. Centrum města se táhne svažitými uličkami a je plné krásných hrázděných domů z 15. a 16. století. Mimo jiné je zde i katedrála *Notre-Dame-du-Roncier*, se kterou se váže pověst. V ostružině, v místě, kde stojí dnešní katedrála, našel údajně rolník zázračnou sošku Panny Marie. Na její počest zde byla postavena svatyně, která je dodnes uctívána každoročním pardonem, který se koná 8. září.

³⁸ Pro výčet všech významných památek a jejich podrobný popis autorka doporučuje publikace Michela Renouarda s fotografiemi Emmanuela Bertiera *Aimer la Bretagne*, La Bretagne Rogera Bruneta, Armanda Frémonta a Lucienna Brunet-Le Rouzic a rozsáhlého průvodce Bretaně kolektivu autorů pod vedením Adélaide Barbey Bretagne.

³⁹ Viz Obr. č. 11.

Lorient – je přístavní město a jak jeho název napovídá, proslavil se díky koloniálnímu obchodu s Orientem. Za druhé světové války zde byla vybudována největší ponorková základna na světě. Ta se však stala cílem bombardování a město muselo být od 50. let znovu vybudováno. Dnes návštěvníky přitahuje hlavně v měsíci srpnu, kdy se tu koná mezinárodní festival keltské hudby, o kterém jsme se již zmiňovali v kapitole Bretonci.

Vannes – je považováno za hlavní město departmentu *Morbihan* a nachází se přímo u jeho zálivu. Za dob starověké Armoriky bylo hlavním městem kmene Venetů. Dnešní centrum je tvořeno opevněnými hradbami se vstupní bránou *Porte Saint-Vincent*, katedrálou *Saint-Pierre* a úzké uličky s hrázděnými domy. Promenádou kolem hradeb se dá dostat ke krásným francouzským zahradám, které s dřevěným mostem a malým potokem obdivují generace umělců i běžných návštěvníků⁴⁰. U brány *Porte Saint-Vincent* začíná i přístaviště, ze kterého vede kanál až do zálivu *Morbihan*.

Cesta pokračuje západním směrem k pobřeží. Dostáváme se tak ke starověkým památkám v okolí vesnice *Carnac*, na poloostrov *Quiberon* a závěrem i do oblastí bažin v okolí *Guérande*.

Carnac – je jednou z nejnavštěvovanějších destinací v Bretani. Kamenné řady megalitů dosahujících výšky až 6 metrů jsou dlouhé téměř 4 kilometry a je jich bezmála 3000. Tvoří největší koncentraci megalitů na světě. O jejich původu se spekuluje. Existuje více teorií o jejich stáří a o tom, jak se sem dostaly. Většina historiků se shoduje na rozmezí od 5000 do 2000 let př. n. l., někteří však zastávají názor, že megality pocházejí z o mnoho starší doby prehistorické⁴¹.

Quiberon – je zároveň název poloostrova a města, které na poloostrově leží. Dříve byl *Quiberon* samostatným ostrovem než ho námořníci připoutali nahrnutým pískem k pevnině. Při průjezdu touto cestou můžeme sledovat dvě podoby pobřeží. Na levé straně se táhnou dlouhé klidné písčité pláže, na pravé straně pak vidíme kontrast v podobě rozbouřeného oceánu a divoké pláže. Z města *Quiberon*

⁴⁰ Viz Obr. č. 11.

⁴¹ Viz Obr. č. 12.

se dá pokračovat lodí na okolní ostrovy, či si prohlédnout jeho historické centrum s dřevěným kostelem.

Guérande – je také poloostrov a oblastí bažin, plná sítí kanálů a hrází, z nichž se odpařováním mořské vody získává sůl. Soli z okolí *Guérande* jsme se věnovali v kapitole Gastronomie.

„*Tour de Bretagne*“ pokračuje prohlídkou vnitrozemí. V typické bretonské vesnici najdeme kamenný kostel porostlý lišejníkem a skromné kamenné domky se dvěma komíny a barevnými okenicemi. Malá města jsou jim podobná, v létě navíc zdobená pestrobarevnými muškáty. Takovýmto typickým městečkem je např. *Malestroit* či *Rochefort-en-Terre*.

Malestroit – je klasické bretonské městečko s románským kostelem *Saint-Gilles*. Celé město je zdobeno netradičními řezbářskými kousky. Najdeme je i na samotném kostele, který je zdoben zvenku opilci s akrobaty a zevnitř démony.

Rochefort-en-Terre – leží stejně jako *Malestroit* v departmentu *Morbihan* a je jedním z nejmalebnějších míst Bretaně. Výzdobu kamenných domů barevnými muškáty zde zavedl americký malíř *Alfred Klots*, který se tu narodil a později koupil zchátralý hrad, který stojí nad městem. Muzeum ve městě je věnováno právě americkým malířům⁴².

Konec cesty věnujeme severu Bretaně, a to pobřežním městům *Dinan* a *Saint-Malo*. Tato specifická města ukazují další podobu poloostrova. Za zmínku rozhodně stojí i monument, o který se Bretaň dělí s Normandií, klášter *Mont Saint-Michel*.

Dinan – je město chráněné téměř tříkilometrovými hradbami, v jehož středu se nacházejí úzké uličky plné barevných hrázděných domů. Projížděnou lodí po řece *Rance*, která tudy protéká, můžeme obdivovat rozsáhlé hradby zvenku⁴³.

Saint-Malo – bylo dříve ostrovem, dnes je opevněné město spojeno s pevninou dvěma hrázi. Nachází se zde neobvyklá elektrárna, která využívá

⁴² Viz Obr. č. 13.

⁴³ Viz Obr. č. 14.

přílivů a odlivů dosahujících výškových rozdílů až 13 metrů. Město má velmi bohatou historii, je poutním místem Bretonců, pro Francii bylo vždy důležitým přístavem. Za 2. světové války bylo základnou Němců, spojencům se však neubránili a *Saint-Malo* bylo kompletně zničeno. Následně zde obyvatelé vybudovali nové město v jeho původní podobě. Dnes je proto k neuvěření, že „historické“ budovy pochází z 50. let 20. století⁴⁴.

Mont Saint-Michel – než byla k tomuto ostrovu přistavěna hráz, suchou nohou se k němu dalo dostat pouze v období odlivu. Během jeho nejsilnější fáze moře odstoupí až 15 kilometrů od pobřeží. Na ostrově leží benediktinský klášter, který byl budován v gotickém slohu od 11. do 16. století. Od roku 1979 je toto místo zapsáno na seznamu světového kulturního dědictví UNESCO⁴⁵.

„*Tour de Bretagne*“ klášterem v *Mont Saint-Michel* končí. Obecně jsme nastínili několik destinací, které mají zároveň souvislost s některými tématy z předchozích kapitol. Výběrem jsme se snažili představit různé podoby Bretaně, jak pobřežní tak kontinentální. Keltskou civilizaci můžeme spojovat s megality v *Carnac*, s městem *Vannes* dialekt bretonštiny, gastronomii s poloostrovem *Guérande*, křesťanství má souvislost téměř se všemi z míst. Bretaň má mnoho podob. Žádný popis ani průvodce však nenahradí vlastní zážitek.

⁴⁴ Viz Obr. č. 15.

⁴⁵ Viz Obr. č. 16.

6 ZÁVĚR

V této bakalářské práci se autorka pokusila představit zvláštnosti Bretaně a její současnou podobu. K jejímu pochopení bylo zapotřebí najít historické události, které se odrážejí v přítomnosti. Celý oddíl historie je věnován keltské civilizaci. Autorka se domnívá, že právě Keltové byli pro vývoj regionu stěžejní. Proto byl výzkum ve většině kapitol zaměřen vzhledem ke keltskému vlivu. K úplnému dokreslení obrazu dnešní Bretaně je do práce kromě teoretické části týkající se historie zahrnuta i část faktická z oblasti reálií.

V úvodní části práce věnované Keltům je v několika fázích popsán jejich příchod na bretonský poloostrov. Dospěli jsme k tomu, že současná Bretaň byla nejvíce ovlivněna druhou vlnou příchodících Keltů. Tato skutečnost je patrná v podkapitolách zabývajících se náboženstvím a tradicemi. Historicko-srovnávací metodou bylo nalezeno a pojmenováno několik paralel keltského vlivu v současnosti. To nám pomohlo k pochopení a vysvětlení specifik dnešního náboženství i tradic. Zároveň byla tato fakta výchozí pro objasnění podobnosti Bretonců obyvatelům Britských ostrovů.

Další část práce je zaměřena na národ Bretonců. Snaha byla najít a vyzdvihnout ty historické události, které se promítají v mentalitě dnešních obyvatelů Bretaně. Zjistili jsme, že to byli opět Keltové, kdo měl velký vliv na povahu Bretonců. Kromě nich je to však i zeměpisná poloha, která povahu místních obyvatel také určuje. Do práce byl zahrnut jeden z bretonských jazyků – bretonština - který je považován za keltské dědictví.

Deskriptivní metodou je v kapitole věnované gastronomii znázorněna bretonská kuchyně jako součást kuchyně francouzské, která je zapsána v seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. I zde je keltský vliv patrný.

Závěrečná část je pojata odlišnou formou než části předchozí. Keltskými vlivy jsme se již nezabývali a věnovali se pouze bretonským památkám. Vzhledem k omezenému rozsahu práce je vybrána část z nich.

Tato práce čtenáři poskytuje historické souvislosti, a tím utváří i představu dnešní podoby Bretaně. Domníváme se proto, že cíl práce - seznámit se zvláštnostmi Bretaně a pochopit její současnou podobu - je splněn. Závěrečná část práce byla zvolena k dokreslení obrazu o Bretani. K jejímu úplnému dokreslení jsme doporučili literaturu, která se tématu podrobně věnuje, zároveň je ale nutno konstatovat, že takovéto poznání nenahradí poznání vlastní.

7 RESUMÉ

Le présent mémoire de fin d'études de licence dont le sujet est „Spécificités de la Bretagne“ aborde l'aspect actuel de la Bretagne et les spécificités de celle-ci. Une grande partie du présent mémoire est consacrée à la civilisation celtique se trouvant sur le territoire de la Bretagne et de l'impact de celle-là sur l'évolution historique de cette région en esquissant l'influence des Celtes sur la forme actuelle de la Bretagne: sur sa langue, sa culture etc. Le mémoire est divisée en quatre chapitres.

La première partie est consacrée à l'arrivée des Celtes sur le territoire breton, à leur histoire, leur influence sur la religion et son aspect présent ainsi qu'aux légendes celtiques répandues en Bretagne. La seconde partie aborde le sujet des habitants de la Bretagne, des symboles nationaux bretons, du paysage, du climat et de l'influence de ceux-ci sur le caractère des Bretons ainsi que de la langue bretonne. La troisième partie est concentrée sur la gastronomie, les sources de l'alimentation et les spécialités culinaires du terroir. Le dernier chapitre est consacré au soi-disant „Tour de Bretagne“ qui en forme de voyage présente les principaux monuments de la Bretagne.

8 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Tištěné zdroje

ARDAGH, J.; JONES, C. *Svět Francie*. 1. vyd. Praha: Knižní klub: Balios, 1998, 250 s. ISBN 80-7176-718-2

Sous la dir. de BARBEY, A. *Bretagne*. Paris: Hachette, 1991, 814 s. ISBN 2-01-015841-5

BRUNET, R.; FRÉMONT, A.; BRUNET-LE ROUZIC, L. *La Bretagne*. Paris: Librairie Larousse, 1972, 120 s. N° d'éditeur 5796-13801-6-72

COUZIGOU, P. *Le légendaire des saints en Bretagne*. Rennes: Ouest-France, 2011, 127 s. ISBN 978-2-7373-5120-4

DOMINÉ, A. *Culinaria Francie*. Bratislava: Slovart, 2008, 468 s. ISBN 978-80-7391-108-9

DUBY, G a kolektiv. *Dějiny Francie od počátků po současnost*. Praha: Karolinum, 2003, 953 s. ISBN 80-7184-514-0

DUCLOS, P. *La Bretagne des Bretons*. Paris: Liana Levi, 2003, 159 s. ISBN 2-86746-327-0

FILIP, J. *Keltská civilizace a její dědictví*. 4. vyd. Praha: Academia, 1995, 259 s. ISBN 80-200-0526-9

GALLIOU, P.; JONES, M. *Bretonci*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998, 367 s. ISBN 80-7106-202-2

GRAVELINE, N. *Beauté de la Bretagne*. Paris: Minerva, 1997, 138 s. ISBN 2-8307-0028-7

HUCHET, P. *Bretagne: Coup de cœur*. Rennes: Ouest-France, 2001, 124 s. ISBN 2-7373-2567-6

Sous la dir. de CHENUET, G. *La Bretagne entre Armor et Agoat*. Bagnaux: Sélection du Reader's Digest, 1999, 173 s. ISBN 2-7098-1534-6

KOŽÍK, F. *Bretaň - dcera oceánu*. Břeclav: Moraviapress, 2001, 190 s. ISBN 80-86181-39-1

LEGRAND, Ch. *Bretagne Sud*. Paris: Hachette, 2004, 447 s. ISBN 2-01-240036-1

MUSSAT, A. *Arts et culture de Bretagne*. Paris: Berger-Levrault, 1979, 352 s. ISBN 2-7013-0332-X

OLIVER, B.; DRAGICEVICH, P. *Bretaň a Normandie*. 1. vyd. Praha: Svojtka & Co., 2010, 352 s. ISBN 978-80-256-0427-4

PLAZY, G. *L'ABCdaire des Celtes*. Paris: Flammarion, 2001, 120 s. ISBN 2-08-010577-9

PODBORSKÝ, V. *Náboženství pravěkých Evropanů*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 607 s. ISBN 80-210-4178-1

Propriétaires – Éditeurs. *Bretagne: guide de tourisme*. 5. vyd. Paris: Michelin, 1994, 291 s. ISBN 2-06-030905-0

RECOUVRANCE, S. *Bretagne*. Jean Paul Gisserot, 1997, 139 s. ISBN 2-87747-281-7

RENAN, E. *Plav – měsíčník pro světovou literaturu*. r. 8., č. 2012/1, 2012.

RENOUARD, M. *Aimer la Bretagne*, Rennes: Ouest-France, 2007, 143 s. ISBN 2-7373-4041-1

SUCHA, M. S. *Francie – západ*. 1. vyd. Praha: Freytag & Berndt, 2004, 191 s. ISBN 80-7316-082-X

WARD, G. *Bretaň & Normandie*. 1. vyd. Brno: Jota, 2005, 314 s. ISBN 80-7217-280-8

Internetové zdroje

Un tour de Bretagne. [cit. 2012-06-19]. Dostupné z: http://www.bretagne.com/fr/culture_bretonne/patrimoine_religieux/saints_processions/tro_breizh

Oficiální webové stránky festivalu. [cit. 2012-06-09]. Dostupné z: <http://festival-interceltique.com/>.

Le Gwenn ha du, drapeau moderne de la Bretagne. [cit. 2012-06-11]. Dostupné z: <http://www.geobreizh.com/breizh/fra/drapeaux-gwennhadu.asp>

Le Bro gozh ma zadoù. [cit. 2012-06-11]. Dostupné z: <http://culturebretagne.free.fr/?id=10>

L'hermine et la devise bretonne. [cit. 2012-06-11]. Dostupné z: <http://www.portailbreton.net/hermine.php>

Les symboles celtes. [cit. 2012-06-11]. Dostupné z: <http://www.web-bretagne.com/symboles.html>

Les langues de Bretagne, état des lieux. [cit. 2012-06-15]. Dostupné z: http://www.bretagne.fr/internet/jcms/c_16790/langues-de-bretagne

Bretagne – origines. [cit. 2012-04-14]. Dostupné z:
http://www.lexilogos.com/bretagne_histoire.htm

Histoire de la Bretagne. [cit. 2012-04-14]. Dostupné z: <http://www.web-bretagne.com/histoire1.html>

9 SEZNAM PŘÍLOH

Obrázek 1: Procesí během pardonu <i>Saint-Anne-La-Palud</i>	45
Obrázek 2: Ženský bretonský čepec	46
Obrázek 3: Kalvárie u kostela v <i>Gouimiliau</i>	47
Obrázek 4: Bretonské departmenty	48
Obrázek 5: Bretonská vlajka.....	49
Obrázek 6: Znak hranostaje	50
Obrázek 7: Keltský symbol triskel.....	51
Obrázek 8: Lodě v zátocě města Dinan v době odlivu	52
Obrázek 9: Rozdělení Bretaně podle dialektů	53
Obrázek 10: „Solná pole“ v <i>Guérande</i>	54
Obrázek 11: Hrad Josselin	55
Obrázek 12: Dřevěný most ve městě <i>Vannes</i>	56
Obrázek 13: <i>Rochefort-en-Terre</i>	57
Obrázek 14: Hrázděné domy města <i>Dinan</i>	58
Obrázek 15: Letecký záběr města <i>Saint-Malo</i>	59
Obrázek 16: <i>Le Mont Saint-Michel</i>	60

10 PŘÍLOHY

Obrázek 1: Procesí během pardonu *Saint-Anne-La-Palud*

[cit. 2012-06-22] Dostupné z: http://www.routard.com/photos/bretagne/34156-sainte_anne_la_palud_.htm

Obrázek 2: Ženský bretonský čepec

[cit. 2012-06-22] Dostupné z:
<http://www.webmagazin.cz/index.php?styp=all&id=10218>

Obrázek 3: Kalvárie u kostela v *Gouimiliau*

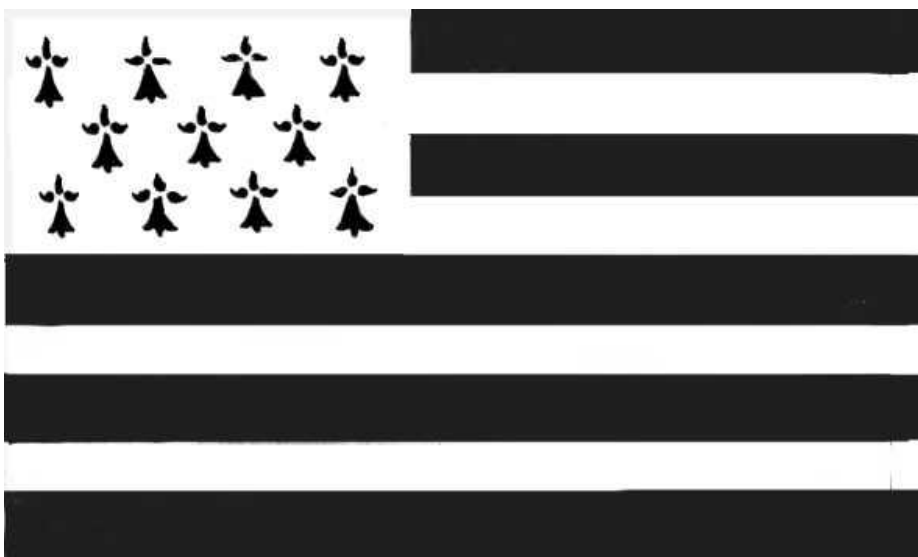
[cit. 2012-06-22] Dostupné z: <http://www.mundo.cz/fotogalerie/bretan-normandie>

Obrázek 4: Bretonské departmenty

[cit. 2012-06-22] Dostupné z: <http://www.geobreizh.com/breizh/fra/carte-departements.asp>

Obrázek 5: Bretonská vlajka

[cit. 2012-06-22] Dostupné z: <http://alain.liscoet.pagesperso-orange.fr/drapeau.htm>

Obrázek 6: Znak hranostaje

[cit. 2012-06-22] Dostupné z: <http://dameshadow.skyrock.com/421373537-L-hermine.html>

Obrázek 7: Keltský symbol triskel

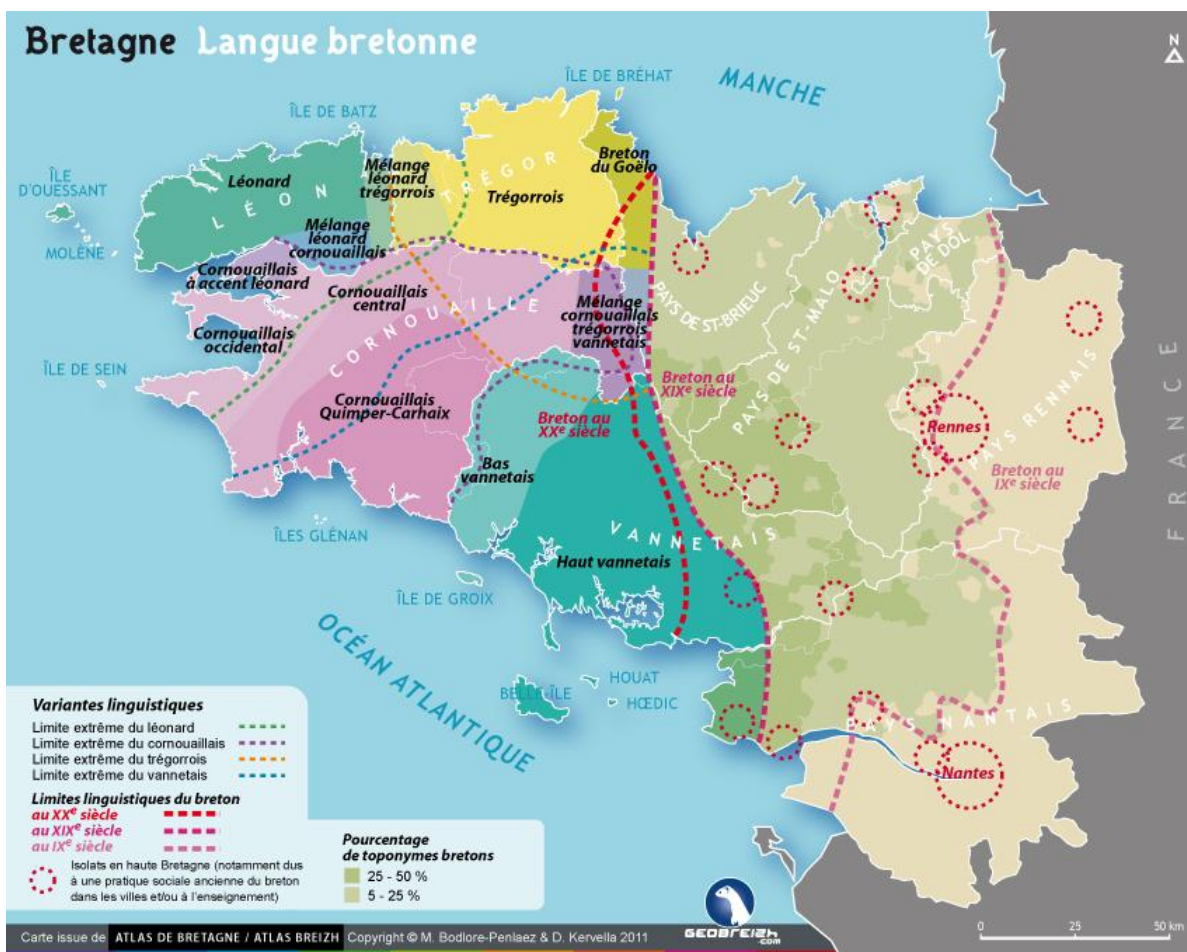
[cit. 2012-06-22] Dostupné z: http://roidebretagne.com/articles/2046X/autocollant-triskell_fr.php

Obrázek 8: Lodě v zátocě města Dinan v době odlivu

Vlastní foto

Obrázek 9: Rozdělení Bretaně podle dialektů

[cit. 2012-06-22] Dostupné z: <http://www.geobreizh.com/breizh/fra/carte-langue.asp>

Obrázek 10: „Solná pole“ v *Guérande*

[cit. 2012-06-22] Dostupné z: <http://www.chez-bernadou.com/activites-a-machecoul-loire-atlantique.html>

Obrázek 11: Hrad Josselin

[cit. 2012-06-22] Dostupné z: <http://www.linternaute.com/sortir/chateau-france/bretagne-normandie/josselin.shtml>

Obrázek 12: Dřevěný most ve městě *Vannes*.

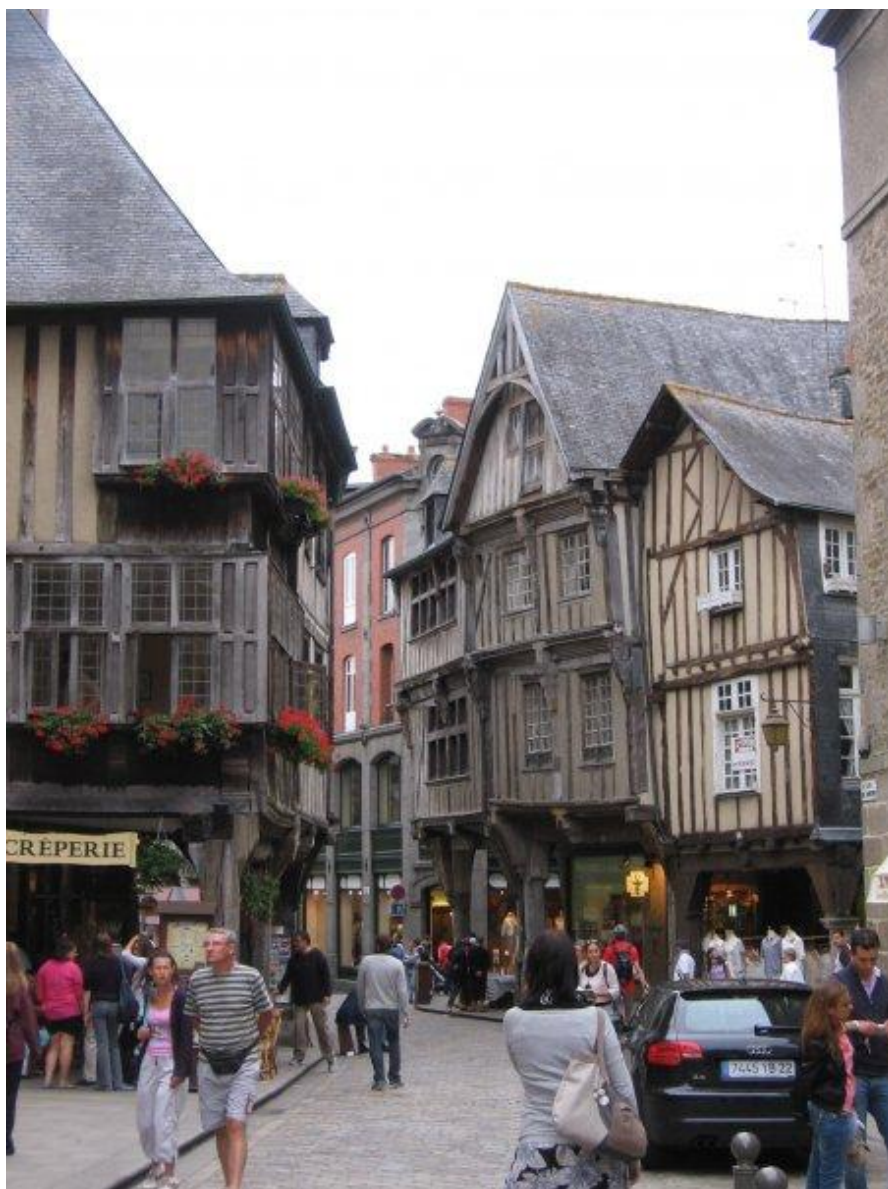
Vlastní foto

Obrázek 13: *Rochefort-en-Terre*

[cit. 2012-06-22] Dostupné z: <http://www.panoramio.com/photo/7856315>

Obrázek 14: Hrázděné domy města *Dinan*

Vlastní foto

Obrázek 15: Letecký záběr města *Saint-Malo*

[cit. 2012-06-22] Dostupné z: <http://www.simon-tourist.cz/zajezdy-francie/bretan/saint-malo/>

Obrázek 16: *Le Mont Saint-Michel*

Vlastní foto